

Research Paper

Analysis and explanation of the opportunities and limitations of the city of Bukan

Naseh Mohamadxani¹, Majid Shams ^{1*}

¹ Department of Geography, M.C., Islamic Azad University, Malayer, Iran.

ARTICLE INFO

Keywords:

Urban Development,
Regional
Opportunities,
Infrastructure,
Urban Planning.

Received:

02 Sep 2025

Received in revised form:

16 Sep 2025

Accepted:

18 Sep 2025

pp.1-13

ABSTRACT

Introduction: The city of Bukan, located in northwestern Iran, has significant potential for sustainable development due to its strategic position, proximity to border markets, and access to international trade routes.

Purpose: This study aims to identify the opportunities and constraints of urban development in Bukan and to provide operational solutions based on sustainable development principles.

Geographical area: The study covers the entire city of Bukan and its surrounding areas, which, with surface and groundwater resources, fertile lands, tourism capacities, and a young and educated population, provide suitable conditions for economic development and cultural tourism.

Methodology: The research method is descriptive-analytical and quantitative. Data were collected through field studies, citizen surveys, and a researcher-made questionnaire, and were analyzed using descriptive statistics, analysis of variance, multiple regression, and confirmatory factor analysis.

Results and Discussion: The findings show that despite these opportunities, challenges such as weak urban infrastructure, limited financial resources, lack of mother industries, environmental issues caused by inadequate waste management and surface water pollution, lack of comprehensive development plans, and insufficient citizen participation have made Bukan's sustainable development process limited and unstable.

Conclusion: The results indicate that evidence-based planning, participatory management, optimal use of resources, and tourism development can improve citizens' quality of life, reduce inequalities, and consolidate Bukan's position as a regional development hub.

Highlights:

The main obstacle to Bukan's development is not a lack of capacities, but the inefficiency in managing and planning them.

*Corresponding author : majidshams@iau.ir

How to cite this article: Mohamadxani, N., & Shams, M. (2027). Analysis and explanation of the opportunities and limitations of the city of Bukan. *Journal of Geographical Engineering of Territory*, 11 (1), 1-13. <https://doi.org/10.22034/jget.2025.544786.1639>



©2026 The author(s). This is an open access article distributed under Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

English Extended Abstract

Introduction

Bukan, one of the most important cities in West Azerbaijan Province, Iran, has a rich historical, social, and cultural background. In recent decades, the city has faced numerous challenges and opportunities along its development path. Its geographical location in a mountainous region with a moderate climate provides suitable conditions for agriculture, animal husbandry, and natural tourism development. However, inadequate infrastructure, population dispersion, and weak urban planning have created serious obstacles to sustainable development (Rahimi et al., 2019). Despite having high human capacities, including a young and educated workforce, Bukan continues to suffer from structural problems in urban economy, public services, and transportation, requiring comprehensive and multidimensional analysis (Hassanzadeh, 2021). In recent years, the city's development has been largely influenced by population growth, rural-to-urban migration, and the concentration of economic activities in the central core, leading to the formation of worn-out textures, expansion of informal settlements, and increased pressure on natural resources (Mohammadi et al., 2018). Growing demand for urban services such as water, electricity, health, and education, while existing infrastructure cannot meet the population's needs, has intensified spatial and social inequalities across the city (Ahmadi, 2020). These conditions highlight the necessity of revising urban development policies and adopting a more sustainable approach. Alongside limitations, Bukan benefits from significant development opportunities, including fertile agricultural lands, relatively suitable surface and groundwater resources, cultural capacities such as Kurdish language and music, and a strategic geographical position on the south-north communication route of the province (Ghoreishi & Fallah, 2022). Proximity to border markets and the possibility of benefiting from regional advantages such as exporting local products can serve as drivers of economic development.

Purpose

The aim of this research is to identify the opportunities and constraints of urban development in Bukan, to analyze the factors affecting economic, social, and environmental growth, and to provide operational and policy solutions based on sustainable development principles.

Geographical area

The geographical scope of the study includes the entire city of Bukan and its surrounding areas. Given its natural resources including surface and groundwater, fertile lands, limited mineral resources, natural tourism capacities and cultural heritage, as well as its young, educated, and ethnically and culturally diverse population, the region provides suitable conditions for economic development, human capital, and cultural tourism.

Methodology (Material and Methods)

This research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of method. The research method is quantitative and based on field survey. Data were collected directly from respondents in the statistical population. The statistical population includes citizens residing in Bukan aged 18 years and above who have lived in the city for at least 5 years. Using Cochran's formula with a 95% confidence level, 5% margin of error, and a population of approximately 200,000, a sample size of 384 was determined. Stratified random sampling was used, with different city districts (central, northern, southern, eastern, western) considered as geographical strata. The data collection tool was a researcher-made questionnaire consisting of three sections: demographic information, questions related to development opportunities, and questions related to development constraints. Questions were designed using a five-point Likert scale. Face and content validity were assessed by experts, and reliability was confirmed using Cronbach's alpha (0.87 for the entire questionnaire, above 0.70 for all dimensions). Data were analyzed using SPSS version 26, employing descriptive statistics, ANOVA, independent T-test, Chi-square test, multiple regression, confirmatory factor analysis, and Friedman test.

Results and Discussion

The mean age of respondents was approximately 36 years, with 51.6% in the 30-45 age group. Of 384 respondents, 211 (55%) were male and 173 (45%) were female. More than 60% had university education. The highest frequency was related to central (32.8%) and eastern (23.7%) districts. Descriptive analysis of

development opportunities showed that "agriculture and natural resources" ranked first with a mean of 4.20, followed by "human resources" (4.10), "natural and cultural tourism" (3.95), "communication infrastructure and geographical location" (3.85), and "investment capacities" (3.65). Regarding development constraints, "weak urban management and lack of vision" ranked first with a mean of 4.35, followed by "environmental problems" (4.25), "weak infrastructure" (4.10), "physical problems" (3.90), and "social issues" (3.85). The ANOVA test showed a significant difference between residents of different districts regarding perception of constraints ($F=4.61$, $Sig.=0.001$), with southern and western residents expressing the highest dissatisfaction with infrastructure. No significant difference was found for development opportunities ($F=1.17$, $Sig.=0.322$). Chi-square test revealed a significant relationship between education level and perception of managerial problems ($Sig.=0.005$) and social problems ($Sig.=0.021$). Multiple regression analysis showed that approximately 61% of variance in satisfaction with urban development was predicted by independent variables. Weak urban management ($\beta=-0.42$) was the most important negative factor, while human resources ($\beta=0.34$) and tourism potential ($\beta=0.28$) were key positive factors. Environmental problems also had a significant negative effect ($\beta=-0.29$). Friedman test results confirmed that weak urban management (mean rank 4.62) and environmental issues (4.40) were the most critical constraints, while agriculture and natural resources (4.50) and human resources (4.35) were the most important opportunities. The southern and western neighborhoods of Bukan face infrastructural weaknesses, including lack of public transportation, sewage network problems, and insufficient green space. Worn-out textures and informal settlements hinder investment in these areas. Pollution of the Zarrineh River from unsanitary wastewater and waste disposal is another major problem. The absence of agricultural processing industries has led to the raw sale of local products. The urban economy is heavily dependent on the service sector and lacks economic diversification. In contrast, fertile lands along the Zarrineh River provide suitable capacity for modern agricultural development. The possibility of establishing food industries and packaging agricultural products exists. Ethnic and cultural diversity, including Kurdish music, language, and rituals, can be used as cultural tourism attractions. The young and educated workforce is ready to enter entrepreneurship and startups. Bukan's strategic position makes it a communication bridge between West Azerbaijan, Kurdistan, and Iraq. The lack of an updated comprehensive urban plan has led to the expansion of informal settlements. Inefficient urban waste management along the Zarrineh River has led to direct pollution of water resources. The municipality's dependence on government budgets and inability to attract private investment are among the city's managerial problems.

Conclusion

The results indicate that from citizens' perspective, the most important development opportunities in Bukan include agriculture and natural resources, human resources, and cultural and natural tourism potential. In contrast, the city faces serious structural challenges, most importantly weak urban management and lack of strategic vision, environmental problems, and spatial inequality and physical deterioration in southern and western neighborhoods. Although Bukan possesses considerable development capacities, achieving sustainable and balanced development requires reforming management structures, strategic planning, and targeted investment in infrastructure and urban environment. The research results suggest that adopting a set of practical solutions can smooth the city's development path. These measures include: establishing agricultural processing industries to prevent raw product sales; designing a comprehensive and detailed plan with an environmental approach and citizen participation; launching an integrated waste management and urban wastewater treatment system; developing cultural tourism through holding local festivals and supporting eco-lodges; strengthening public transportation infrastructure and moving toward smart urban transportation systems; and finally, attracting private investment by offering tax incentives in housing and services. These measures, if realized and institutionally supported, can actualize Bukan's potential opportunities and pave the way for sustainable, balanced, and resilient development in the city.

Acknowledgements

The authors would like to thank all participants of the present study.

تحلیل و تبیین فرصت‌ها و محدودیت‌های شهر بوکان

ناصر محمدخانی^۱، مجید شمس

^۱ گروه جغرافیا، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
مقدمه: شهر بوکان در شمال غرب ایران با موقعیت استراتژیک، نزدیکی به بازارهای مرزی و دسترسی به مسیرهای تجاری بین‌المللی، ظرفیت‌های چشمگیری برای توسعه پایدار دارد. هدف: این پژوهش، شناسایی فرصت‌ها و محدودیت‌های توسعه شهری بوکان و ارائه راهکارهای عملیاتی مبتنی بر توسعه پایدار است. قلمرو جغرافیایی: قلمرو مطالعه کل شهر بوکان و مناطق پیرامونی آن است که با برخورداری از آب‌های سطحی و زیرزمینی، زمین‌های حاصل‌خیز، ظرفیت‌های گردشگری و جمعیت جوان و تحصیل‌کرده، شرایط مناسبی برای توسعه اقتصادی و گردشگری فرهنگی فراهم کرده است. روش شناسی: روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و کمی است و داده‌ها از طریق مطالعات میدانی، پیمایش شهروندان و پرسشنامه محقق‌ساخته گردآوری و با آمار توصیفی، تحلیل واریانس، رگرسیون چندمتغیره و تحلیل عاملی تأییدی بررسی شده‌اند. نتایج و بحث: نشان می‌دهد با وجود این فرصت‌ها، چالش‌هایی مانند ضعف زیرساخت‌های شهری، محدودیت منابع مالی، نبود صنایع مادر، مسائل زیست‌محیطی ناشی از مدیریت ناکافی پسماند و آلودگی آب‌های سطحی، نبود برنامه‌های جامع توسعه و کمبود مشارکت شهروندان، روند توسعه پایدار بوکان را محدود و ناپایدار کرده است. نتیجه‌گیری: نشان می‌دهد برنامه‌ریزی مبتنی بر شواهد، مدیریت مشارکتی، بهره‌برداری بهینه از منابع و توسعه گردشگری می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای کیفیت زندگی شهروندان، کاهش نابرابری‌ها و تثبیت جایگاه بوکان به‌عنوان محور توسعه منطقه‌ای باشد.	واژگان کلیدی: توسعه شهری، فرصت‌های منطقه‌ای، زیرساخت، برنامه‌ریزی شهری. تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۱۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۷ صص. ۱-۱۳
نکات برجسته: مانع اصلی توسعه بوکان نه کمبود ظرفیت‌ها، بلکه ناکارآمدی در مدیریت و برنامه‌ریزی آن‌هاست.	

استناد: محمدخانی، ن. و شمس، م (۱۴۰۶). تحلیل و تبیین فرصت‌ها و محدودیت‌های شهر بوکان. *مجله مهندسی جغرافیایی سرزمین*، دوره (۱۱)، شماره (۱)، ۱-۱۳.

<https://doi.org/10.22034/jget.2025.544786.1639>

ناشر: آبادگران شهر و روستا

© نویسنده (گان) - این مقاله با دسترسی آزاد است



مقدمه

شهر بوکان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شهرهای استان آذربایجان غربی، با پیشینه‌ای تاریخی، اجتماعی و فرهنگی قابل توجه، در دهه‌های اخیر با چالش‌ها و فرصت‌های متعددی در مسیر توسعه مواجه شده است. موقعیت جغرافیایی این شهر در ناحیه‌ای کوهستانی با اقلیمی معتدل، شرایطی مناسب برای کشاورزی، دامداری و توسعه گردشگری طبیعی فراهم آورده است. با این حال، نبود زیرساخت‌های کافی، پراکندگی جمعیتی و ضعف در برنامه‌ریزی شهری، موانعی جدی در مسیر توسعه پایدار شهر ایجاد کرده‌اند (Rahimi et al., 2019). شهر بوکان به‌رغم برخورداری از ظرفیت‌های انسانی بالا، نظیر نیروی کار جوان و تحصیل کرده، همچنان از مشکلات ساختاری در حوزه اقتصاد شهری، خدمات عمومی و حمل‌ونقل رنج می‌برد که نیازمند تحلیل جامع و همه‌جانبه است (Hassanzadeh, 2021). توسعه شهر بوکان در سال‌های اخیر بیشتر تحت‌تأثیر رشد جمعیت، مهاجرت از روستاها و تمرکز فعالیت‌های اقتصادی در هسته مرکزی شهر قرار گرفته است. این روند منجر به شکل‌گیری بافت‌های فرسوده، گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی و افزایش فشار بر منابع طبیعی شده است (Mohammadi et al., 2018). از طرف دیگر، افزایش تقاضا برای خدمات شهری مانند آب، برق، بهداشت و آموزش، در حالی که زیرساخت‌های موجود پاسخگوی نیاز جمعیت نیستند، موجب شده است تا نابرابری‌های فضایی و اجتماعی در سطح شهر تشدید شود (Ahmadi, 2020). این شرایط لزوم بازنگری در سیاست‌های توسعه شهری و اتخاذ رویکردی پایدارتر را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

در کنار محدودیت‌ها، شهر بوکان از فرصت‌های قابل توجهی در عرصه توسعه بهره‌مند است. وجود اراضی مستعد کشاورزی، منابع آب سطحی و زیرزمینی نسبتاً مناسب، ظرفیت‌های فرهنگی همچون زبان و موسیقی کردی، و موقعیت جغرافیایی راهبردی در مسیر ارتباطی جنوب به شمال استان از جمله این ظرفیت‌ها هستند (Ghoreishi & Fallah, 2022). همچنین، نزدیکی به بازارهای مرزی و امکان بهره‌برداری از مزایای منطقه‌ای مانند صادرات محصولات محلی، می‌تواند به عنوان پیشران توسعه اقتصادی شهر عمل کند. اگر این ظرفیت‌ها در قالب برنامه‌ریزی استراتژیک بهره‌برداری شوند، می‌توانند نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی ساکنان و کاهش مهاجرت ایفا کنند. با این وجود، ضعف در مدیریت شهری و نبود چشم‌انداز بلندمدت، از جمله موانع اساسی توسعه پایدار بوکان به‌شمار می‌رود. بسیاری از پروژه‌های عمرانی و زیرساختی بدون مطالعه کارشناسی و ارزیابی دقیق اثرات زیست‌محیطی و اجتماعی اجرا شده‌اند که پیامدهایی چون ترافیک، آلودگی صوتی و از بین رفتن فضای سبز را در پی داشته‌اند (Zarei et al., 2023). از سوی دیگر، کمبود منابع مالی، وابستگی شدید به بودجه‌های دولتی و ناکارآمدی نهادهای محلی در جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، فرآیند توسعه را با وقفه‌های جدی مواجه کرده است (Panahi, 2021). مسائل زیست‌محیطی نیز در بوکان به چالشی نگران‌کننده تبدیل شده‌اند. بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب، آلودگی منابع سطحی، تخریب مراتع و جنگل‌های اطراف شهر و دفن غیراصولی پسماندهای شهری، نه‌تنها سلامت شهروندان را تهدید می‌کند، بلکه توان اکولوژیکی منطقه را نیز کاهش داده است (Faraji et al., 2019). این مسائل نشان‌دهنده عدم هماهنگی بین توسعه فیزیکی شهر و ظرفیت‌های اکولوژیکی آن است، که ضرورت تدوین سیاست‌های محیط‌زیست‌محور را دوچندان می‌کند. فرآیند برنامه‌ریزی شهری در بوکان اغلب به‌صورت بخشی و بدون مشارکت واقعی مردم محلی صورت می‌گیرد. این موضوع موجب شده است تا بسیاری از طرح‌های توسعه‌ای فاقد مقبولیت اجتماعی و انسجام عملکردی باشند. تقویت مشارکت شهروندان و توجه به دانش بومی در طراحی برنامه‌های توسعه می‌تواند موجب ارتقای کارایی و پایداری این طرح‌ها شود (Nowrouzi, 2017). از این منظر، نهادینه‌سازی رویکردهای برنامه‌ریزی مشارکتی یکی از اولویت‌های ضروری در روند توسعه آینده شهر است.

از نظر اجتماعی نیز، بوکان با چالش‌هایی چون بیکاری جوانان، کاهش اعتماد عمومی به نهادهای رسمی، و تنوع قومی و فرهنگی مدیریت‌نشده روبه‌رو است. نبود فضاهای فرهنگی، ورزشی و تفریحی متناسب با نیاز جمعیت جوان، موجب افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی و افت سرمایه اجتماعی در میان ساکنان شهر شده است (Soleimani & Karimi, 2016). در این شرایط، توسعه اجتماعی باید به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه شهری در نظر گرفته شود و سیاست‌گذاری در این حوزه با محوریت عدالت اجتماعی و همبستگی فرهنگی دنبال گردد. ابعاد اقتصادی توسعه نیز نیازمند بررسی دقیق‌تر است. ساختار اقتصادی شهر بوکان عمدتاً بر بخش خدمات متمرکز است، در حالی که ظرفیت‌های کشاورزی، صنایع‌دستی و گردشگری فرهنگی مورد غفلت قرار گرفته‌اند. نبود زنجیره‌های ارزش در بخش تولید، عدم حمایت کافی از کارآفرینان محلی و نارسایی در زیرساخت‌های بازار از جمله عوامل محدودکننده رشد اقتصادی شهر محسوب می‌شوند (Abbasi, 2022). برنامه‌ریزی برای تقویت بنیه اقتصادی بوکان باید مبتنی بر مزیت‌های

نسبی منطقه و هم‌راستا با سیاست‌های اقتصاد مقاومتی باشد. در نهایت، برای توسعه متوازن و پایدار شهر بوکان، نیاز به تدوین یک چشم‌انداز بلندمدت، همراه با راهبردهای عملیاتی دقیق و مشارکت کلیه ذی‌نفعان احساس می‌شود. این چشم‌انداز باید ابعاد مختلف توسعه، از جمله کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی را در بر گیرد و بر مبنای مطالعات میدانی، داده‌های آماری دقیق و تحلیل‌های کارشناسی تهیه شود. تنها در این صورت است که می‌توان انتظار داشت فرصت‌ها به شکلی بهینه مورد بهره‌برداری قرار گیرند و محدودیت‌ها نیز به شکل علمی و تدریجی رفع شوند (Kazemi, 2020).

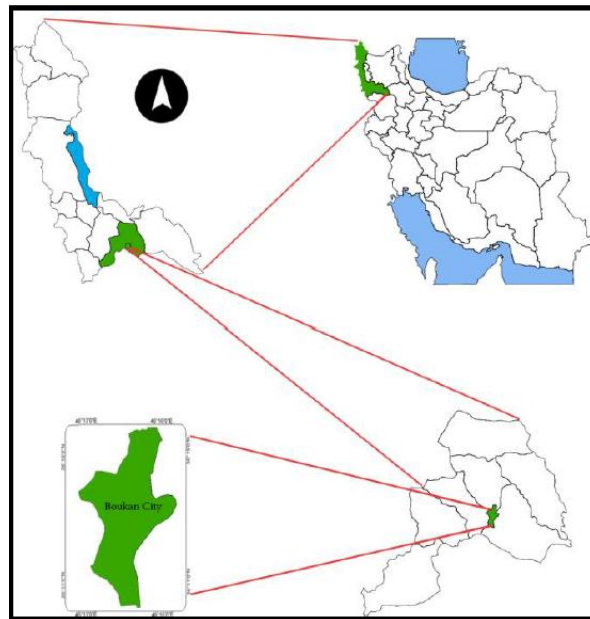
روش شناسی (مواد و روش‌ها)

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی است. تحقیقات کاربردی در پی پاسخ‌گویی به نیازهای واقعی جامعه و حل مسائل عینی هستند و در اینجا هدف آن بررسی علمی عوامل مؤثر بر توسعه شهری در بوکان و ارائه پیشنهادهایی برای بهبود روند توسعه است (Khaki, 2019). روش توصیفی-تحلیلی به محقق اجازه می‌دهد ضمن توصیف واقعیت‌های موجود، روابط بین متغیرها را تحلیل کند و درکی دقیق از وضعیت موجود به دست آورد (Sarmad, Bazargan & Hejazi, 2020). روش تحقیق این مطالعه کمی و مبتنی بر پیمایش میدانی است. داده‌ها به صورت مستقیم از پاسخ‌دهندگان در جامعه آماری گردآوری شده‌اند. روش کمی امکان سنجش دقیق دیدگاه‌ها، اولویت‌بندی عوامل، و مقایسه آماری بین گروه‌های مختلف را فراهم می‌سازد و در تحلیل موضوعات شهری، روشی قابل اتکا محسوب می‌شود (Ghasemi, 2021). جامعه آماری این تحقیق شامل شهروندان ساکن در شهر بوکان است که دارای سن ۱۸ سال و بالاتر هستند و حداقل به مدت ۵ سال در این شهر سکونت داشته‌اند. تمرکز بر شهروندان به این دلیل صورت گرفته است که آنان به عنوان ذی‌نفعان اصلی فرآیند توسعه شهری، درک مستقیمی از فرصت‌ها و محدودیت‌های محیط شهری دارند (Nasiri et al., 2019). برای تعیین حجم نمونه، از فرمول کوکران استفاده شده است. با فرض سطح اطمینان ۹۵ درصد، خطای مجاز ۵ درصد، و جامعه آماری حدود ۲۰۰۰۰۰ نفر (بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵)، حجم نمونه حدود ۳۸۴ نفر به دست آمد. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی طبقه‌بندی شده بوده است؛ به گونه‌ای که مناطق مختلف شهر (مرکزی، شمالی، جنوبی، شرقی، غربی) به عنوان طبقه‌های جغرافیایی در نظر گرفته شدند و نمونه‌ها به نسبت جمعیت هر منطقه انتخاب گردیدند. ابزار گردآوری داده‌ها در این تحقیق، پرسشنامه محقق‌ساخته بوده است. پرسشنامه مشتمل بر سه بخش است: اطلاعات جمعیت‌شناختی (سن، جنس، تحصیلات و محل سکونت)، سؤالات مربوط به فرصت‌های توسعه (زیرساخت، گردشگری، کشاورزی، سرمایه‌گذاری و منابع انسانی)، و سؤالات مربوط به محدودیت‌های توسعه (مشکلات کالبدی، ضعف زیرساختی، زیست‌محیطی، مدیریتی و اجتماعی). سؤالات با مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای (از بسیار کم تا بسیار زیاد) طراحی شده‌اند (Allen & Meyer, 1997). روایی صوری و محتوایی پرسشنامه با استفاده از نظر خبرگان و متخصصان شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری مورد بررسی قرار گرفت. برای سنجش پایایی پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. مقدار آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه برابر با ۰/۸۷ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی بسیار خوب ابزار است (Hafeznia, 2016). این آزمون برای هر یک از ابعاد نیز به طور جداگانه محاسبه و مقادیر همه آن‌ها بالاتر از ۰/۷۰ بودند. داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. از آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار، درصد فراوانی برای توصیف داده‌ها استفاده شد و برای تحلیل روابط بین متغیرها از آزمون‌های تحلیل واریانس (ANOVA)، آزمون T مستقل، آزمون کای‌دو، و رگرسیون چندگانه بهره گرفته شد. برای آزمون فرضیات اصلی نیز از تحلیل عاملی تأییدی و آزمون فریدمن جهت رتبه‌بندی عوامل استفاده گردید (Kalantari, 2020). از مهم‌ترین محدودیت‌های این تحقیق، می‌توان به احتمال سوگیری در پاسخ‌گویی برخی شهروندان، دسترسی محدود به داده‌های آماری دقیق شهری، و عدم تمایل برخی از ساکنان به مشارکت در تکمیل پرسشنامه اشاره کرد. با این حال، تلاش شده است با آموزش مصاحبه‌گران، طراحی سؤالات شفاف و رعایت اخلاق پژوهش، این محدودیت‌ها به حداقل برسند (Moghimi, 2017).

قلمرو جغرافیایی (محدوده مورد مطالعه)

قلمرو جغرافیایی مطالعه شامل کل شهر بوکان و مناطق پیرامونی آن است که با توجه به منابع طبیعی شامل آب‌های سطحی و زیرزمینی، زمین‌های حاصل‌خیز، منابع معدنی محدود، ظرفیت‌های گردشگری طبیعی و میراث فرهنگی، و همچنین جمعیت جوان،

تحصیل کرده و متنوع از لحاظ قومی و فرهنگی، شرایط مناسبی برای توسعه اقتصادی، سرمایه انسانی و گردشگری فرهنگی فراهم کرده است



شکل ۱. موقعیت منطقه مورد مطالعه
Figure 1. Location of the study area

یافته‌ها (نتایج) و بحث

بر اساس روش‌شناسی پژوهش که در بخش قبل به تفصیل بیان شد، تحلیل داده‌ها بر پایه آمار توصیفی و استنباطی، و با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ صورت گرفته است. در ادامه، تجزیه و تحلیل جامع داده‌ها شامل مراحل توصیف، تحلیل روابط بین متغیرها، آزمون فرضیات و رتبه‌بندی عوامل ارائه می‌گردد:

اطلاعات جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان

میانگین سنی پاسخ‌دهندگان در حدود ۳۶ سال است. بیش از نیمی از شرکت‌کنندگان (۵۱٫۶٪) در گروه سنی ۳۰ تا ۴۵ سال قرار دارند که نشان‌دهنده تمرکز داده‌ها در بازه‌ی سنی فعال جامعه است. همچنین، ۲۲٫۹٪ کمتر از ۳۰ سال و ۲۵٫۵٪ نیز بالاتر از ۴۵ سال دارند. از میان ۳۸۴ پاسخ‌دهنده، ۲۱۱ نفر (۵۵٪) مرد و ۱۷۳ نفر (۴۵٪) زن بودند. این نسبت نشان می‌دهد که توزیع جنسیتی نسبتاً متعادل بوده و دیدگاه هر دو گروه در تحقیق لحاظ شده است. همچنین بیش از ۶۰٪ افراد دارای تحصیلات دانشگاهی (کارشناسی یا بالاتر) هستند. این موضوع می‌تواند دقت و آگاهی پاسخ‌ها را افزایش دهد. ۱۵٫۱٪ دیپلم یا کمتر و ۲۴٫۷٪ فوق‌دیپلم دارند که نشانگر تنوع تحصیلی جامعه نمونه است. بیشترین فراوانی مربوط به مناطق مرکزی (۳۲٫۸٪) و شرقی (۲۳٫۷٪) شهر است. سایر مناطق شامل غربی (۱۶٫۱٪)، جنوبی (۱۴٫۳٪)، و شمالی (۱۳٫۰٪) بوده‌اند. این توزیع به صورت متعادل و طبقه‌بندی شده انجام شده و بازتابی از پراکندگی جغرافیایی جمعیت شهر است.

جدول ۱. توزیع جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان پرسشنامه

Table 1. Demographic distribution of questionnaire respondents

متغیر	دسته‌بندی	فراوانی (نفر)	درصد (%)
سن	کمتر از ۳۰ سال	۸۸	۲۲/۹
	۳۰ تا ۴۵ سال	۱۹۸	۵۱/۶

جنسیت	مرد	۲۱۱	۹۸	۲۵/۵
	زن	۱۷۳	۴۵	
تحصیلات	دیپلم و کمتر	۵۸	۱۵/۱	
	فوق دیپلم	۹۵	۲۴/۷	
	کارشناسی و بالاتر	۲۳۱	۶۰/۲	
	منطقه مرکزی	۱۲۶	۳۲/۸	
	منطقه شرقی	۹۱	۲۳/۷	
محل سکونت	منطقه غربی	۶۲	۱۶/۱	
	منطقه جنوبی	۵۵	۱۴/۳	
	منطقه شمالی	۵۰	۱۳	

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

تحلیل توصیفی مؤلفه‌های فرصت‌ها و محدودیت‌ها

بررسی داده‌های حاصل از پرسشنامه در زمینه فرصت‌های توسعه‌ای شهر بوکان نشان می‌دهد که "کشاورزی و منابع طبیعی" با میانگین ۴/۲ در صدر اولویت‌ها قرار دارد و از نظر پاسخ‌دهندگان مهم‌ترین مزیت توسعه‌ای شهر محسوب می‌شود. در رتبه دوم، "منابع انسانی" با میانگین ۴/۱ قرار دارد که نشان‌دهنده نقش مهم نیروی کار تحصیل کرده و آموزش‌دیده در فرایند توسعه است. مؤلفه "گردشگری طبیعی و فرهنگی" با میانگین ۳/۹۵ در رتبه سوم، پتانسیل بالای منطقه را در جذب گردشگران داخلی و خارجی نشان می‌دهد. "زیرساخت‌های ارتباطی و موقعیت جغرافیایی" نیز با میانگین ۳/۸۵ در جایگاه چهارم قرار دارد که بر نقش دسترسی منطقه‌ای و موقعیت راهبردی بوکان تأکید دارد. در نهایت، "ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری" با میانگین ۳/۶۵ در رتبه پنجم قرار گرفته که حاکی از وجود فرصت اما همراه با موانعی در جذب سرمایه‌های اقتصادی است. این اولویت‌بندی می‌تواند راهنمایی مؤثر برای برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه شهر باشد.

جدول ۲. میانگین نمرات پرسشنامه (در مقیاس لیکرت ۱ تا ۵)

Table 2. Mean scores of the questionnaire

رتبه اهمیت	میانگین	مؤلفه فرصت
۱	۴/۲۰	کشاورزی و منابع طبیعی
۲	۴/۱۰	منابع انسانی (نیروی کار و آموزش‌دیده)
۳	۳/۹۵	گردشگری طبیعی و فرهنگی
۴	۳/۸۵	زیرساخت‌های ارتباطی و موقعیت جغرافیایی
۵	۳/۶۵	ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

جدول ۳. محدودیت‌های توسعه‌ای

Table 3. Development limitations

رتبه اهمیت	میانگین	مؤلفه محدودیت
۱	۴/۳۵	ضعف مدیریت شهری و نبود چشم‌انداز
۲	۴/۲۵	مشکلات زیست‌محیطی (آلودگی، پسماند، منابع آب)
۳	۴/۱۰	ضعف زیرساخت‌ها (حمل‌ونقل، خدمات عمومی)
۴	۳/۹۰	مشکلات کالبدی (بافت فرسوده، سکونتگاه غیررسمی)
۵	۳/۸۵	مسائل اجتماعی (بیکاری، بی‌اعتمادی)

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

در مؤلفه محدودیت‌های توسعه، اختلاف میانگین نمرات بین مردان (۳/۶۲) و زنان (۳/۶۹) معنادار نیست ($\text{Sig.} = 0.258$). بنابراین، می‌توان گفت هر دو گروه برداشت تقریباً مشابهی از چالش‌های توسعه شهری دارند. در مؤلفه فرصت‌های توسعه‌ای، میانگین نمره زنان (۴/۰۱) به طور معناداری بالاتر از مردان (۳/۸۵) است ($\text{Sig.} = 0.014$). این تفاوت نشان‌دهنده نگرش مثبت‌تر زنان نسبت به ظرفیت‌های توسعه شهر است. در زیرمؤلفه گردشگری طبیعی و فرهنگی، اختلاف معنادار بین دو جنس مشهود است ($\text{Sig.} = 0.004$)، به‌طوری‌که زنان ارزیابی خوش‌بینانه‌تری نسبت به پتانسیل‌های گردشگری شهر بوکان ارائه داده‌اند. این نتایج می‌تواند در تدوین سیاست‌های شهری حساس به جنسیت مورد استفاده قرار گیرد، به‌ویژه در حوزه‌هایی مانند گردشگری، خدمات اجتماعی و برنامه‌ریزی فرهنگی.

جدول ۴. آزمون‌های آماری استنباطی

Table 4. Inferential statistical tests

متغیر	جنسیت	میانگین	انحراف معیار	میانگین	مقدار t	درجه آزادی (df)	سطح معناداری (Sig.)
محدودیت‌های توسعه	مرد	۳/۶۲	۰/۷۱	۳/۶۲	-۱/۱۳	۳۸۲	۰/۲۵۸
	زن	۳/۶۹	۰/۶۸	۳/۶۹			
فرصت‌های توسعه	مرد	۳/۸۵	۰/۶۵	۳/۸۵	-۲/۴۷	۳۸۲	۰/۰۱۴**
	زن	۴/۰۱	۰/۵۹	۴/۰۱			
گردشگری (زیرمجموعه)	مرد	۳/۸۰	۰/۷۵	۳/۸۰	-۲/۸۹	۳۸۲	۰/۰۰۴**
	زن	۴/۱۲	۰/۶۸	۴/۱۲			

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

در متغیر محدودیت‌های توسعه، مقدار F برابر با ۴/۶۱ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ است؛ این بدان معناست که تفاوت معناداری بین ساکنان مناطق مختلف شهر در ادراک محدودیت‌ها وجود دارد. یافته‌های تکمیلی نشان می‌دهند که ساکنان مناطق جنوبی و غربی شهر بوکان بیشترین میزان نارضایتی را از وضعیت زیرساخت‌ها (مانند دسترسی به حمل‌ونقل، خدمات عمومی، فضاهای سبز و شبکه آب و برق) ابراز داشته‌اند. در مقابل، در متغیر فرصت‌های توسعه، مقدار F برابر با ۱/۱۷ و سطح معناداری ۰/۳۲۲ بوده است که بالاتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین، تفاوت معناداری در درک فرصت‌های توسعه‌ای بین مناطق مختلف مشاهده نشده است. این امر نشان می‌دهد که شهروندان صرف‌نظر از محل سکونت، نگاه تقریباً مشابهی به ظرفیت‌های بالقوه توسعه‌ای شهر دارند.

جدول ۵. آزمون ANOVA (تفاوت دیدگاه‌ها بر اساس محل سکونت)

Table 5. ANOVA test (differences in viewpoints based on place of residence)

متغیر	مجموع مجزورات (SS)	درجه آزادی (df)	میانگین مجزورات (MS)	F	سطح معناداری (Sig.)
محدودیت‌های توسعه	۸/۹۴	۴	۲/۲۳۵	۴/۶۱	۰/۰۰۱**
	۱۸۳/۵۸	۳۷۹	۰/۴۸۴		
فرصت‌های توسعه	۲/۱۱	۴	۰/۵۲۸	۱/۱۷	۰/۳۲۲
	۱۷۱/۰۷	۳۷۹	۰/۴۵۲		

سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ با علامت ستاره مشخص شده‌اند. برگرفته از: یافته‌های پژوهش

آزمون کای دو (بررسی رابطه بین تحصیلات و ادراک مشکلات)

نتایج نشان دادند که بین سطح تحصیلات و ادراک مشکلات مدیریتی و اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد. افراد با تحصیلات بالاتر (کارشناسی و بالاتر) نسبت به ضعف مدیریت شهری، نبود شفافیت، ناکارآمدی نهادهای محلی، و بی‌توجهی به نیازهای اجتماعی حساس‌تر بودند و نمرات بالاتری در ارزیابی منفی این مؤلفه‌ها داده‌اند. این موضوع نشان می‌دهد که سطح تحصیلات می‌تواند بر آگاهی و نوع نگرش شهروندان نسبت به مشکلات شهر تأثیرگذار باشد.

جدول ۶. آزمون کای دو بین سطح تحصیلات و ادراک مشکلات مدیریتی و اجتماعی

Table 6. Chi-square test between education level and perception of managerial and social problems

متغیرها	مقدار کای دو (χ^2)	درجه آزادی (df)	سطح معناداری (Sig.)	نتیجه
تحصیلات × مشکلات مدیریتی	۱۴/۸۷	۴	۰/۰۰۵**	معنادار
تحصیلات × مشکلات اجتماعی	۱۱/۶۳	۴	۰/۰۲۱*	معنادار

سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ نشان دهنده رابطه معنادار بین متغیرها است. برگرفته از: یافته‌های پژوهش

بر اساس مدل رگرسیون، حدود ۶۱٪ از تغییرات در سطح رضایت شهروندان از توسعه شهری توسط ترکیب متغیرهای مستقل (فرصت‌ها و محدودیت‌ها) قابل پیش‌بینی است. ضعیف مدیریت شهری با ضریب $\beta = -0/42$ مهم‌ترین عامل منفی مؤثر بر کاهش رضایت بوده است. در مقابل، منابع انسانی توانمند و پتانسیل گردشگری، دو عامل کلیدی مثبت و تأثیرگذار در افزایش رضایت از توسعه بودند. مشکلات زیست‌محیطی نیز به‌طور معناداری اثر منفی داشته‌اند. متغیرهایی چون زیرساخت‌ها و مسائل اجتماعی اثر مستقیم معناداری در مدل نهایی نداشتند. این تحلیل نشان می‌دهد که سیاست‌گذاران شهری باید تمرکز ویژه‌ای بر بهبود مدیریت شهری و بهره‌برداری از منابع انسانی و گردشگری داشته باشند تا توسعه شهری بوکان در مسیر پایداری قرار گیرد.

جدول ۷. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی رضایت از توسعه شهری

Table 7. Results of multiple regression analysis for predicting satisfaction with urban development

متغیر مستقل	ضریب بتا (β)	مقدار t	سطح معناداری (Sig.)	تأثیر
ضعیف مدیریت شهری	-۰/۴۲	-۶/۱۸	۰/۰۰۰**	منفی و معنادار
منابع انسانی (آموزش‌دیده)	۰/۳۴	۵/۷۲	۰/۰۰۰**	مثبت و معنادار
گردشگری فرهنگی و طبیعی	۰/۲۸	۴/۹۱	۰/۰۰۰**	مثبت و معنادار
مشکلات زیست‌محیطی	-۰/۲۹	-۳/۹۷	۰/۰۰۳**	منفی و معنادار
زیرساخت‌های شهری	۰/۰۹	۱/۴۶	۰/۱۴۶	معنادار نیست
مشکلات اجتماعی	-۰/۱۱	-۱/۹۸	۰/۰۵۸	در مرز معناداری
شاخص مدل کلی		مقدار		
ضریب تعیین تعدیل‌شده (R^2)		۰/۶۱		
مقدار F مدل کلی		۲۴/۳۷ ($P < 0/001$)		

سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ با ستاره مشخص شده‌اند. برگرفته از: یافته‌های پژوهش

آزمون فریدمن (رتبه‌بندی عوامل محدودیت و فرصت)

نتایج حاصل از رتبه‌بندی محدودیت‌های توسعه شهر بوکان بر اساس دیدگاه پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد که ضعف مدیریت شهری با بالاترین میانگین (۴/۶۲) مهم‌ترین مانع توسعه محسوب می‌شود. در رتبه دوم، مسائل زیست‌محیطی با میانگین ۴/۴ قرار دارد که بیانگر نگرانی جدی شهروندان نسبت به تخریب منابع طبیعی و آلودگی‌های شهری است. پس از آن، زیرساخت‌های ناکافی با میانگین ۳/۹۵ نشان‌دهنده چالش‌هایی در حوزه خدمات عمومی، حمل‌ونقل و دسترسی است. مشکلات کالبدی از جمله فرسودگی بافت‌ها با میانگین ۳/۶۵ و در نهایت مسائل اجتماعی با میانگین ۳/۳۸، در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. این نتایج گویای آن است که توسعه بوکان در وهله نخست نیازمند اصلاح در ساختار مدیریت شهری و اتخاذ سیاست‌های محیط‌زیست‌محور می‌باشد.

جدول ۸. رتبه‌بندی محدودیت‌ها و فرصت‌ها

Table 8. Ranking of limitations and opportunities

عامل	رتبه میانگین	رتبه	عامل	رتبه میانگین	رتبه
ضعیف مدیریت شهری	۴/۶۲	۱	کشاورزی و منابع طبیعی	۴/۵	۱
مسائل زیست‌محیطی	۴/۴	۲	منابع انسانی	۴/۳۵	۲
زیرساخت‌های ناکافی	۳/۹۵	۳	گردشگری	۴/۱	۳
مشکلات کالبدی	۳/۶۵	۴	موقعیت جغرافیایی و ارتباطی	۳/۷	۴

مسائل اجتماعی	۳/۳۸	۵	ظرفیت سرمایه‌گذاری	۳/۵۵	۵
---------------	------	---	--------------------	------	---

برگرفته از: یافته‌های پژوهش

بررسی رتبه‌بندی فرصت‌های توسعه‌ای شهر بوکان نشان می‌دهد که کشاورزی و منابع طبیعی با میانگین ۴/۵ به‌عنوان مهم‌ترین ظرفیت توسعه از دید شهروندان شناخته شده است؛ این امر بیانگر پتانسیل بالای منطقه در تولیدات کشاورزی، منابع آب و زمین‌های حاصلخیز است. در رتبه دوم، منابع انسانی با میانگین ۴/۳۵ قرار دارد که نشان‌دهنده اهمیت نیروی کار جوان، تحصیل کرده و آماده ورود به بازار کار در فرآیند توسعه شهری است. گردشگری فرهنگی و طبیعی با میانگین ۴/۱ نیز به‌عنوان یکی از قابلیت‌های برجسته شناخته شده و ظرفیت جذب سرمایه و اشتغال‌زایی را دارد. همچنین، موقعیت جغرافیایی و زیرساخت‌های ارتباطی با میانگین ۳/۷ و ظرفیت سرمایه‌گذاری با میانگین ۳/۵۵ در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند. این یافته‌ها تأکید دارند که اگر این فرصت‌ها با مدیریت صحیح و برنامه‌ریزی راهبردی همراه شوند، می‌توانند نقش مؤثری در بهبود کیفیت زندگی و توسعه پایدار شهر ایفا کنند.

محلات جنوبی و غربی شهر بوکان با ضعف زیرساختی روبه‌رو هستند و در آن‌ها کمبود حمل‌ونقل عمومی، مشکل در شبکه فاضلاب و کمبود فضای سبز دیده می‌شود. بافت‌های فرسوده و سکونتگاه‌های غیررسمی نیز مانع سرمایه‌گذاری در این مناطق شده‌اند. آلودگی رودخانه زرينه‌رود یکی دیگر از مشکلات شهر است که از دفع غیربهداشتی فاضلاب و پسماند ناشی می‌شود. همچنین نبود صنایع تبدیلی کشاورزی باعث شده است محصولات محلی به‌صورت خام فروخته شوند. اقتصاد شهری بوکان به‌شدت به بخش خدمات وابسته است و از تنوع اقتصادی برخوردار نیست.

در مقابل، زمین‌های حاصلخیز حاشیه زرينه‌رود ظرفیت مناسبی برای توسعه کشاورزی مدرن فراهم می‌کنند. امکان ایجاد صنایع غذایی و بسته‌بندی محصولات کشاورزی نیز در شهر وجود دارد. تنوع قومی و فرهنگی، شامل موسیقی کردی، زبان و آیین‌ها، می‌تواند به‌عنوان جاذبه گردشگری فرهنگی مورد استفاده قرار گیرد. نیروی انسانی جوان و تحصیل کرده شهر آماده ورود به بخش کارآفرینی و استارت‌آپ‌ها است. موقعیت استراتژیک بوکان نیز آن را به‌عنوان پل ارتباطی میان آذربایجان غربی، کردستان و عراق مطرح می‌کند.

در بوکان، نبود طرح جامع به‌روز شهری سبب گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی شده است. مدیریت ناکارآمد پسماند شهری در حاشیه زرينه‌رود به آلودگی مستقیم منابع آب انجامیده است که ویژگی خاص این منطقه به شمار می‌رود. وابستگی شهرداری به بودجه‌های دولتی و ناتوانی در جذب سرمایه‌گذاری خصوصی نیز از مشکلات مدیریتی این شهر است که آن را از برخی شهرهای مشابه متمایز می‌کند.

نتیجه‌گیری

در تحلیل نهایی پژوهش حاضر که با هدف شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های توسعه شهری در شهر بوکان صورت گرفت، نتایج به‌دست‌آمده از داده‌های کمی و تحلیل‌های آماری چندوجهی، تصویر نسبتاً روشنی از وضعیت موجود این شهر ارائه می‌دهد. از دیدگاه شهروندان، مهم‌ترین فرصت‌های توسعه‌ای بوکان شامل سه محور اصلی هستند: نخست، ظرفیت‌های قابل توجه در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی که با توجه به موقعیت جغرافیایی، منابع آب، و اراضی حاصلخیز می‌تواند نقش مهمی در تقویت اقتصاد محلی ایفا کند. دوم، نیروی انسانی جوان و تحصیل کرده که پتانسیل بالایی برای کارآفرینی، نوآوری و پیشبرد برنامه‌های توسعه‌ای دارد. سومین فرصت برجسته، پتانسیل گردشگری فرهنگی و طبیعی شهر است که با بهره‌گیری از جاذبه‌های بومی، تاریخی و مناظر طبیعی می‌تواند به موتور محرکه‌ای برای رشد اقتصادی و ارتقای برند شهری تبدیل شود. در مقابل این فرصت‌ها، بوکان با چالش‌های جدی و ساختاری نیز مواجه است. مهم‌ترین چالش، از دید شهروندان و مطابق با نتایج تحلیل رگرسیونی، ضعف مدیریت شهری و نبود چشم‌انداز استراتژیک مشخص برای توسعه شهر است. این ضعف در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی فضایی و پاسخ‌گویی نهادهای محلی، باعث ناهماهنگی و ناکارآمدی در اجرای طرح‌های توسعه‌ای شده است. عامل دوم، مشکلات زیست‌محیطی است که ناشی از آلودگی منابع آب، دفع نامناسب پسماند، و از بین رفتن فضای سبز بوده و تهدیدی جدی برای پایداری محیطی و سلامت شهروندان به شمار می‌رود. همچنین، این مشکلات در کنار تغییرات اقلیمی، ظرفیت‌های اکولوژیکی منطقه را به شدت تحت فشار قرار داده‌اند. چالش سوم، مربوط به نابرابری فضایی و فرسودگی کالبدی برخی از مناطق شهری است. بسیاری از محلات جنوبی و غربی شهر، بافت‌هایی فرسوده و زیرساخت‌های ناکارآمد دارند که سبب نارضایتی گسترده ساکنان این مناطق شده است. کمبود خدمات شهری، ضعف

دسترسی به حمل و نقل عمومی، کمبود فضای سبز و امکانات فرهنگی-اجتماعی از جمله مسائل برجسته در این مناطق هستند. در مجموع، اگرچه بوکان دارای ظرفیت‌ها و فرصت‌های توسعه‌ای قابل توجهی است، اما تحقق توسعه پایدار و متوازن در این شهر، نیازمند اصلاح ساختارهای مدیریتی، برنامه‌ریزی راهبردی، و سرمایه‌گذاری هدفمند در زیرساخت‌ها و محیط زیست شهری خواهد بود. در همین راستا، نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که اتخاذ مجموعه‌ای از راهکارهای عملی می‌تواند مسیر توسعه شهر را هموارتر سازد. از جمله این اقدامات می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ایجاد صنایع تبدیلی کشاورزی برای جلوگیری از خام‌فروشی؛ طراحی طرح جامع و تفصیلی با رویکرد زیست‌محیطی و مشارکت شهروندان؛ راه‌اندازی سامانه مدیریت یکپارچه پسماند و تصفیه فاضلاب شهری؛ توسعه گردشگری فرهنگی از طریق برگزاری فستیوال‌های محلی و حمایت از اقامتگاه‌های بوم‌گردی؛ تقویت زیرساخت‌های حمل و نقل عمومی و حرکت به سمت هوشمندسازی سیستم حمل و نقل شهری؛ و در نهایت، جذب سرمایه‌گذاری خصوصی با ارائه مشوق‌های مالیاتی در حوزه مسکن و خدمات. این مجموعه اقدامات، در صورت تحقق و پشتیبانی نهادی، می‌تواند ضمن رفع بخشی از چالش‌های موجود، فرصت‌های بالقوه بوکان را بالفعل کرده و زمینه‌ساز توسعه پایدار، متوازن و تاب‌آور در این شهر شود.

پیشنهادهای کاربردی منطبق با نظریه راهبرد مهندسی جغرافیایی فضا

- ایجاد صنایع تبدیلی کشاورزی برای جلوگیری از خام‌فروشی محصولات محلی.
- طراحی طرح جامع و تفصیلی با رویکرد زیست‌محیطی و مشارکت شهروندان.
- راه‌اندازی سامانه مدیریت یکپارچه پسماند و تصفیه فاضلاب شهری.
- توسعه گردشگری فرهنگی از طریق برگزاری فستیوال‌های محلی و حمایت از اقامتگاه‌های بوم‌گردی.

REFERENCE

- Ahmadi, M. (2020). *Analysis of Urban Development and Spatial Inequalities in Iran's Medium-Sized Cities*. Tehran: Nashr-e Shahr. [In Persian]
- Allen, D., & Meyer, J. (1997). *Research Methods in Social Sciences*, (M. Parsaeian, Trans., 2010). Tehran: SAMT. [In Persian]
- Abbasi, R. (2022). *Urban Economics and Sustainable Development: A Case Study of Bukan*. Sanandaj: Urban Research Publications. [In Persian]
- Hafeznia, A. (2016). *Methods for Assessing the Reliability and Validity of Research Instruments in Urban Planning*. Tehran: Shahid Beheshti University. [In Persian]
- Hassanzadeh, F. (2021). *Structural Challenges and Urban Development in Northwestern Iran*. Tabriz: University of Tabriz Press. [In Persian]
- Khaki, M. (2019). *Applied Research in Urban Development*. Tehran: Pajooresh Publications. [In Persian]
- Kalantari, H. (2020). *Statistics and Data Analysis Methods in Urban Planning*. Tehran: University of Tehran Press. [In Persian]
- Ghasemi, S. (2021). *Quantitative Methods in Urban Research*. Isfahan: University of Isfahan Press. [In Persian]
- Ghoreishi, A., & Fallah, M. (2022). *Urban Development Capacities in Border Regions: A Study of Bukan*. Kermanshah: Regional Development Research Institute Publications. [In Persian]
- Mohammadi, M., et al. (2018). *Demographic Changes and Their Impact on Urban Development in Iran's Small Cities*. Tehran: Joghrafia Publications. [In Persian]
- Nowrouzi, R. (2017). *Participatory Planning and Sustainable Urban Development*. Mashhad: Ferdowsi University Press. [In Persian]
- Panahi, B. (2021). *Financial and Investment Challenges in the Development of Iran's Mid-sized*

- Cities*. Tehran: Urban Economy Publications. [In Persian]
- Rahimi, K., et al. (2019). *Analysis of Opportunities and Constraints for Urban Development in Bukan*. Sanandaj: Regional Research Publications. [In Persian]
- Sarmad, N., Bazargan, R., & Hejazi, M. (2020). *Research Methods in Behavioral and Social Sciences*. Tehran: SAMT Publications. [In Persian]
- Soleimani, H., & Karimi, L. (2016). *Social and Cultural Challenges in the Urban Development of Small Cities*. Tabriz: University of Tabriz Press. [In Persian]
- Zarei, M., et al. (2023). *Urban Management and Environmental Impacts of Civil Engineering Projects in Bukan*. Sanandaj: University of Kurdistan Press. [In Persian]
- Nasiri, A., et al. (2019). *Urban Sociology and Citizen Participation in Urban Development*. Tehran: Iranian Sociology Publications. [In Persian]
- Faraji, P., et al. (2019). *Environmental Challenges in Urban Development: The Case of Bukan*. Tehran: Environment and Development Publications. [In Persian]
- Kazemi, F. (2020). *Prospects and Strategies for Sustainable Urban Development in Iran*. Mashhad: Iran Urban Planning Publications. [In Persian]
- Moghim, S. (2017). *Methods for Reducing Bias in Field Research*. Tehran: University of Tehran Press. [In Persian]